

ISSN: 2636-848X

**Türk Spor Bilimleri
Dergisi**
Türk Spor Bil Derg

Cilt 2, Sayı 1
Mart 2019, 93-105

**The Journal of Turkish
Sport Sciences**
J Turk Sport Sci

Volume 2, Issue 1
March 2019, 93-105

 Aynur YILMAZ

Trabzon Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

Sorumlu Yazar: A. Yılmaz
e-mail: aynuryilmaz@trabzon.edu.tr

Geliş Tarihi: 22.03.2019
Kabul Tarihi: 28.03.2019

ORJİNAL ARAŞTIRMA
ORIGINAL RESEARCH

Öğretmen Adaylarının Kariyer Streslerinin Karma Araştırma Yaklaşımı İle İncelenmesi

Özet

Bu çalışmanın amacı; öğretmen adaylarının kariyer stres düzeyleri ve mesleki geleceklerine dair sahip oldukları düşünceleri tespit etmektir. Araştırma karma araştırma yaklaşımı ile tasarlanmıştır. Araştırmanın nicel bölümünde betimsel araştırma kullanılırken, nitel bölümünde durum çalışması deseninden faydalanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Kırıkkale Üniversitesinin farklı öğretmenlik programlarında ve sınıf seviyelerinde öğrenim gören 146'si kadın, 93'ü erkek toplam 239 öğretmen adayı oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında; araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu", Özden ve Sertel-Berk (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Kariyer Stresi Ölçeği" ve "Açık Uçlu Soru Formu" kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik (ortalama, standart sapma), Bağımsız Gruplar t-testi, One-Way ANOVA, Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; öğretmen adaylarının iş bulma baskısı boyutunda kadınların daha fazla kaygı yaşadıkları, yaş ve sınıf seviyesi arttıkça yaşadıkları kariyer belirsizliği ve kariyer stresi düzeyinde azalma meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlik alanlarına göre okulöncesi ve PDR öğrencilerinin yaşadıkları kariyer stresinin beden eğitimi öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmanın nitel bölümünde ise kaygı nedenlerinin çeşitlilik gösterdiği; ilk sırayı mesleğe atanamama kaygısının aldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer stresi, öğretmenlik mesleği, gelecek kaygısı, karma yaklaşım

Investigation with Mixed Research Approach of Career Stresses of Teacher Candidates

Abstract

The aim of this study is to determine the pre-service teachers' thoughts about career stress levels and their professional future. The research was designed with a mixed research approach. The study group consisted of 239 (146 female and 93 male) teacher candidates studying in different teaching programs and class levels at Kırıkkale University in the 2017-2018 Academic years. While descriptive research was used in the quantitative part of the study, the case study pattern was used in the qualitative section. In the collection of data were used "Personal Information Form", "Career Stress Scale" adapted to Turkish by Özden and Sertel-Berk (2017) and Open-Ended Questionnaire form'. In the analysis of quantitative data were used descriptive statistics (mean, standard deviation), Independent Groups T-test, One-Way ANOVA, Pearson Correlation Analysis. Content analysis technique was used in the analysis of qualitative data. According to the findings; it was found that the pre-service teachers experienced more anxiety in the pressure of finding a job. As the age and class level increased, there was a decrease in career uncertainty and career stress level. In addition, it was found that the career stress of preschool and guidance and psychological counseling students was higher than physical education teacher candidates. In the qualitative part of the study, it was determined that the causes of anxiety varied. In the first place, it was found that there was concern about not being assigned to profession.

Keyword: Career stress, teaching profession, future anxiety, mixed method

GİRİŞ

Hayatta birtakım kazanımların elde edilmesinde kritik süreçler vardır. Üniversite yılları ise mesleki geleceğe hazırlanma ve mesleğe yönelik bir takım kazanımların elde edilmesi açısından önemli bir dönemdir. Bu yıllarda öğrencilerin akademik başarı, maddi kaynaklı kaygılar ve mesleki kariyere yönelik bir takım kaygı taşımaktadırlar. Kim (20003)'e göre; üniversite dönemimde öğrencilerin yaşadıkları kaygı kaynakları arasında ilk sırayı kariyer kaygısı almaktadır. Yapılan çalışma sonuçları öğrencilerin yaşadıkları bu kaygının sebeplerini ortaya koymuştur. Gizir (2005)'in son sınıf öğrencilerinin mesleki kariyerlerine ilişkin yaşadıkları kaygı düzeylerini incelediği çalışma sonuçları öğrencilerin iş bulma kaygısı ya da eğitimlerini aldıkları ve alanda uzmanlaşmaya yönelik uygulamalarda buldukları mesleğe yönelik bir işte istihdam edememe kaygısı taşıdıklarını göstermektedir. Bu durum her ne kadar üniversite öğrencilerinin genelinde mevcut olan bir durum olarak görünse de öğretmen adaylarında da önemli derecede görülmektedir.

Öğretmenlik kutsal bir meslek olup, bu görevi icra eden öğretmenler ise; bireylerin şekillenmesinde, sağlıklı, üretken ve sorgulayan bireylerden oluşan bir toplumun inşa edilmesinde önemli misyona sahiptir (Özden, 1999). Bu doğrultuda öğretmenliğin bir sanat olduğu söylenebilir. Öğretmen adayları ise bu sanatı kuralarına uygun bir şekilde öğrenip, mesleğin başarı şekilde uygulanması ve yorumlanabilmesi için sahip olunması gereken bilgi beceri ve donanımı elde etmeleri gerekmektedir. Mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip olma, öğretmen adayının mesleğine ilişkin olarak geleceğe dair yaşayabileceği mesleki kaygı ve stresin azalmasını sağlayacaktır. Atmaca (2013)'ya göre; öğretmen adaylarının mesleki kaygıları zaman zaman artıp azalmaktadır. Bu kaygı seviyesi mesleğe atılmaya yaklaşılacak üniversitenin son yıllarında doruk noktaya ulaşmaktadır.

Ülkemizde öğretmen adaylarının MEB'de öğretmen olarak görev yapabilmeleri için Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS), alan bilgisi ve sözlü sınav sonucunda istihdam sağlamaktadır. Öğretmen adaylarının bu sınavdan yeterli puan elde edememeleri, mesleki geleceklerinin yok olmasına ve farklı bir işte istihdam etmek zorunda kalmalarına sebep olabilmektedir (Ceyhan, 2004; Şahin, 2011). Başka bir çalışmada öğretmen adaylarının iş bulma konusunda karamsarlık yaşamalarının nedeni olarak KPSS'den yeterli puan alamama düşüncesine olduğu görüşmüştür (Doğan ve Çoban, 2009). Benzer şekilde Kurt (2008)'un çalışması üniversite öğrencilerinin geleceklerinden kaygı duyduklarını ortaya koymuştur.

İşsizliğin bireyin psikolojik sağlığı üzerine olumsuz yansımaları olabilmektedir. Birey sahip olduğu iş sayesinde kendini değerli hissedebilir, üretebilir ve verimli olabilmenin yani kısaca işe yarayabilmenin haz ve mutluluğunu yaşayabilir. Aksi durumda birey; çaresizliğe, düşük benlik algısına, bir takım psikolojik duygu durumlarına maruz kalabilmektedir. Bu nedenle, bireyin geleceğe yönelik olumlu beklentilere sahip olmasında; iş sahibi olmasının önemli etkisi vardır. Üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik beklentilerini inceleyen çalışma sonuçları öğrencilerin özellikle mesleki açıdan yüksek kaygıya sahip olduklarını göstermiştir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005).

Araştırmanın Amacı

Bugün pek çok üniversite mezunu işsiz kalmamak için okudukları bölümle ilgisi olmayan alanlarda çalışmakta, işsiz kalma korkusu gittikçe artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Üniversite diplomasının iş bulmayı sağlamaması, eğitilmiş insanları hayal kırıklığına uğratmakta, akademik alanda güdü kaybına yol açmaktadır. Bu araştırmanın amacı; farklı öğretmenlik bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kariyer streslerini ve mesleğin geleceğine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeğinin geneli ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları hangi düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeğinin geneli ve alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalaması cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi ve bölüm değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının kariyer stresi yaşama nedenleri nelerdir?

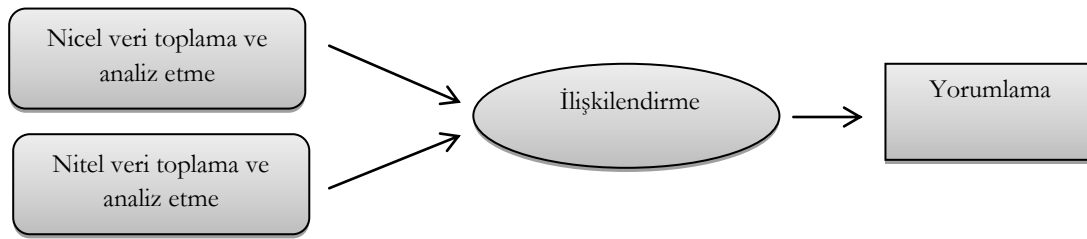
4. Öğretmen adaylarının mesleğin geleceğine ilişkin sahip oldukları düşünceler nelerdir ve mesleki açıdan beş yıl sonra kendilerini nerede görmekteyler?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada, farklı yöntem ve tasarımlardan edinilen sonuçların birbirine yakınlığı veya birbirini desteklemesini sağlayan karma araştırma modellerinden yakınsayan paralel (eşzamanlı çeşitleme) desen kullanılmıştır (Giannaki, 2005; Creswell ve Plano Clark, 2011). Bu desende araştırmanın bir aşamasında nitel ve nicel veriler aynı zamanda toplanır. Genellikle yorumlama aşamasında iki yöntemin sonuçları birlikte ele alınır (Creswell, 2009). Araştırmanın akış şeması (Creswell ve Plano Clark, 2011) aşağıda verilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Akış Şeması (Yakınsayan Paralel Desen)

Yakınsayan paralel desende nicel ve nitel veriler birlikte toplanır, veri analizleri ayrı ayrı gerçekleştirilir ve genellikle tartışma ya da yorumlama bölümünde elde edilen veriler birleştirilir (Şekil 1). Ede edilen bulguların birbirleriyle tutarlılığı kontrol edilir ve birbirlerini destekleyici nitelikte olması beklenir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı bahar yarıyılında, Kırıkkale Üniversite'sindeki Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde (Okulöncesi Öğretmenliği ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma) ve Spor Bilimleri Fakültesi'nin Öğretmenlik bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarından meydana gelmektedir. Araştırmanın evrenini Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (n=235), Okulöncesi Öğretmenliği (n=216) ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü öğrencileri (n=384) olmak üzere toplam 835 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Yapılan literatür taramasında öğretmen adaylarının yaşamış oldukları kaygının nedenleri arasında sıklıkla atama sorunun ifade edildiği saptanmıştır (Altun ve Ateş, 2008; Eskici, 2016; Kalemoglu Varol, Erbaş ve Ünlü, 2014; Karataş ve Güleş, 2013; Sadıkoğlu, Hastürk ve Polat, 2018). Türkiye'de son beş yılda öğretmenlik branşlarına yapılan atamalar dikkate alınmış, atama açısından birbirine yakın olan gruplar örneklenebilir. Yaklaşık olarak öğretmenlik atama kontenjanlarının Okulöncesi öğretmenliği (x=2002), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (x=1605) ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (x=1605) ortalamalarının birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Bu amaçla atama sayıları birbirine yakın olan Okulöncesi Öğretmenliği (n=81), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (PDR) (n=83) ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (n=75) araştırmanın örnekleme dahil edilmiştir. Böylece mesleki gelecek kaygısının önemli nedenlerinden birisi olan öğretmenlik atama kontenjanları açısından öğretmen adaylarının yakın şartlara sahip olmaları kriteri dikkate alınmıştır. Çalışmaya katılanların 146'si (%61,1) kadın ve 93'ü (38,9) erkektir. Öğretmen adaylarının 69'u (%28,9) 1. sınıf, 77'si (%32,2) 2.sınıf, 61'i (%25,5) 3. sınıf ve 32'si (%13,4) 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

Nicel bölümde yer alan öğretmen adaylarının tümü araştırmanın nitel bölümüne de katılım sağlamıştır. Nicel bölümde öğretmen adaylarının mesleki kariyerlerine yönelik sahip oldukları kaygı durumu çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Nicel bulgular öğretmen adaylarının sahip oldukları kaygının nedenlerini ve mesleğe yönelik sahip oldukları düşünceleri belirlemede sınırlılığa sahip olacağı öngörüldüğünden, mesleki geleceğe ilişkin görüşler açık uçlu sorularla incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, “Kişisel Bilgi Formu”, “Kariyer Stresi Ölçeği” ve “Mesleki Geleceğe Yönelik Açık Uçlu Soru Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya konu olan öğretmen adaylarının öğretmen yeterlik inançları hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan ‘Kişisel Bilgi Formu’ hazırlanmıştır. Bu form, katılımcı cinsiyet, yaş, sınıf seviyesi gibi bağımsız değişkenleri içermektedir.

Kariyer Stresi Ölçeği (KSÖ): Bu çalışmada Choi ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilen ve Özden & Sertel-Berk, (2017) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan “Kariyer Stres Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, toplam 20 maddeden ve 3 alt boyuttan (kariyer belirsizliği/bilgi eksikliği, iş bulma baskısı ve dışsal çatışma) oluşmakta olup yanıtlayıcılardan ifade edilen durumlara kendileriyle ilgili olarak ne düzeyde katıldıklarını “Hiç katılmıyorum (1)” ile “Tamamen katılıyorum (5)” arasında değişen 5’li Likert tipi bir ölçekte değerlendirmeleri istenmektedir. İç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa katsayıları ise ölçeğin geneli için 0,94 ve test-tekrar test güvenilirliği için bu değer 0,81’dir.

Mevcut çalışma kapsamında ölçme aracının yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen değerler: $\chi^2/df=1,45$, RMSEA=0,06, GFI=0,85, AGFI=0,89, CFI=0,97, NFI=0,94, IFI=0,95 ve PNFI=0,84. Bu değerler üç boyutlu yapının mevcut çalışma grubu üzerinde de doğrulandığını göstermektedir. Ayrıca güvenilirlik analizi neticesinde iç güvenilirlik katsayısının “Kariyer Belirsizliği/Bilgi Eksikliği” için 0,86, “Dışsal Çatışma” boyutu için 0,82, “İş Bulma Baskısı” boyutu için 0,85 ve ölçeğin geneli için bu değer 0,90 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizi sonucunda ölçme aracının geçerli ve güvenilir bir ölçüm yapabildiği söylenebilir.

Mesleki Geleceğe Yönelik Açık Uçlu Soru Formu: Öğretmen adaylarının mesleklerinin geleceğine ilişkin sahip oldukları görüşler ve yaşadıkları kaygı durumu açık uçlu sorularla incelenmiştir. Açık uçlu sorular hazırlanırken, konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır (Dursun ve Karagün, 2012; Eryılmaz ve Mutlu, 2017; Güven ve Özdek, 2017; Karataş, Ardıç ve Oral, 2017; Özden ve Sertel-Berk, 2017; Şahin, 2011). Öğretmen adaylarının mesleki kariyer kaygı ve stresini inceleyen çalışmalar doğrultusunda; öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik kısa ve uzun vadedeki beklentileri, mesleğin geleceğine dair görüşleri ve herhangi bir kaygı yaşayıp yaşamadıkları konusunda açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Açık uçlu soru formunda yer alan sorular aşağıda verilmiştir.

1. Mesleğiniz ile ilgili genel düşünceleriniz nelerdir? Açıklayınız.
2. Bu mesleği seçmenizde etkili olan faktörler nelerdir?
3. Mesleğinizin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir? Geleceğe dair kaygı yaşıyor musunuz? Nedenleri ile açıklayınız.
4. Kendinizi mesleki açıdan beş yıl sonra ne yaparken hayal ediyorsunuz? (Kısa ve uzun vadeli amaçlarınızdan bahsediniz.)

Katılımcıların gönüllü katılımı doğrultusunda; araştırmanın amacı açıklanmış, katılım sağlamak isteyen öğretmen adaylarına veri toplama araçları uygulanmıştır. Veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde nicel veri toplama aracı ve üçüncü bölümde açık uçlu soru formu yer almaktadır. Ölçme araçları eş zamanlı olarak katılımcılara verilmiştir. Nicel veri toplama aracının uygulanmasının ardından aynı gruba açık uçlu soru formları da uygulanarak, nicel veriler ile nitel verilerin araştırmanın problemine ortak çözüm üretebileceği öngörülmüştür. Katılımcılar açık uçlu soru formunda

yer alan soruları dikkate alarak mesleklerine ve mesleğin geleceğine dair sahip oldukları görüşleri yazılı olarak ifade etmişlerdir. Böylece çalışmanın hem nicel hem de nitel bölümünden elde edilen bulguların anlamlandırılması ve yorumlanması sağlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22 İstatistiksel Paket Programı ile Lisrel 8,8 Paket Programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde istatistikî yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma gibi “Betimsel istatistiksel analizler”, “Bağımsız gruplar t-testi” ve “Tek Yönlü Varyans Analizi” ve “Pearson Korelasyon Analizi” kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına çarpıklık ve basıklık değerleri ve Levene testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyükköztürk, 2008). Nitel bölümde elde edilen metinler ise içerik analizine tabi tutulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde farklı bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının kariyer streslerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla; kariyer stresi ölçeğinden elde edilen puan ortalaması cinsiyet, yaş ve sınıf seviyesi değişkenine göre analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1. Kariyer Stresi Ölçeği Puan Dağılımları

Boyutlar	Madde Sayısı	N	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min,	Max,
Kariyer belirsizliği/Bilgi eksikliği	10	239	2,16	0,79	0,36	-0,51	1,00	4,50
Dışsal çatışma	4	239	1,99	0,91	0,71	-0,38	1,00	4,50
İş bulma baskısı	6	239	2,72	0,89	0,04	-0,53	1,00	5,00
Kariyer stresi ölçeği (Toplam)	20	239	2,29	0,69	0,20	-0,41	1,00	3,96

Tablo 1’deki bulgulara göre, öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeği puan ortalaması $2,29 \pm 0,20$ ’dir. Kariyer belirsizliği/Bilgi eksikliği alt boyutu puan ortalaması $2,16 \pm 0,79$, “Dışsal çatışma” boyutu puan ortalaması $1,99 \pm 0,99$ ve “İş bulma baskısı” boyutu puan ortalaması $2,72 \pm 0,89$ ’dur. Ölçme aracından alınabilecek en düşük (1) ve en yüksek puan (5) olduğu dikkate alındığında; öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer stresinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetine Göre Kariyer Stresi Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamalarına İlişkin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	Kadın (n=146)		Erkek (n=93)		t	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Kariyer belirsizliği/ Bilgi eksikliği	2,22	0,79	2,06	0,78	1,460	0,146
Dışsal çatışma	1,91	0,87	2,11	0,96	-1,633	0,104
İş bulma baskısı	2,85	0,91	2,52	0,83	2,778	0,006*
Kariyer stresi ölçeği (Toplam)	2,33	0,67	2,23	0,73	-1,210	0,311

* $p < 0,05$

Tablo 2’de, öğretmen adaylarının ölçeğin geneli ve “Kariyer belirsizliği/ Bilgi eksikliği” ve “Dışsal çatışma” boyutlarında cinsiyet değişkenine göre farklılık saptanmamışken; “İş bulma baskısı” boyutunda kadın öğretmen adayların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu durum kadın öğretmen adayların erkeklere nispeten daha fazla iş bulma baskısı yaşadıklarını göstermektedir.

Tablo 3. Öğretmen Adayları Kariyer Stresi İle Yaş Değişkeni Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

Boyutlar	N	Yaş	
		r	p
Kariyer belirsizliği/ Bilgi eksikliği	239	-0,217	0,001*
Dışsal çatışma	239	-0,080	0,218
İş bulma baskısı	239	-0,100	0,123
Kariyer stresi ölçeği (Toplam)	239	-0,160	0,013*

* $p < 0,05$

Tablo 3'e göre; öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeği puan ortalaması ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Öğretmen adaylarının yaş seviyesi ile kariyer stresi ölçeği puan ortalaması ve kariyer belirsizliği/bilgi eksikliği arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu durum yaş seviyesi arttıkça öğretmen adaylarının kariyer stresi ve kariyer belirsizliği/bilgi eksikliğinde azalma olduğu söylenebilir. Bu durum elde edilen mesleğe yönelik pedagojik bilgi-beceri, alan bilgisi açısından öğretmen adaylarının kazanımlara sahip olmaları yaşayabilecekleri kariyer stresinin azalmasına sebep olabilmektedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Kariyer Stresi Puan Ortalaması Okudukları Sınıf Seviyesine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin Tespiti İçin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Seviyesi	1 Sınıf (n=69)		2 Sınıf (n=77)		3 Sınıf (n=61)		4 Sınıf (n=32)		F	p	AF
	Ort,	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss			
Boyutlar											
Kariyer belirsizliği	2,37	0,67	2,14	0,84	2,12	0,80	1,79	0,74	4,23	0,00	*1-4
Dışsal çatışma	2,15	0,87	2,00	0,98	1,89	0,90	1,82	0,80	1,30	0,27	-
İş bulma baskısı	2,75	0,87	2,66	0,84	2,91	0,97	2,44	0,86	2,13	0,09	-
Kariyer stresi ölçeği (Toplam)	2,43	0,62	2,26	0,73	2,31	0,72	2,02	0,67	2,59	0,02	*1-4

* $p<0,05$

Tablo 4'deki bulgulara göre; "Kariyer belirsizliği" ve ölçeğin geneli hariç ölçeğin alt boyutları ile sınıf seviyesi arasında ilişki saptanmamıştır ($p<0,05$). "Kariyer belirsizliği" boyutunda ve ölçek genelinde 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer belirsizliği 4. sınıftaki öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Mesleki eğitimin başında olan öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer belirsizliği ve sahip oldukları kariyer stresinin diğer sınıflardaki öğretmen adaylarından daha fazla olduğu görülmüştür. Sınıf seviyesi arttıkça mesleğe ilişkin elde edilen kazanımların yaşanılan kariyer belirsizliği ve stresini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Okudukları Bölümlere Göre Kariyer Stresinin Farklılık Gösterip Göstermediğinin Tespiti İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

Bölüm	1 (n=75)		2 (n=81)		3 (n=83)		F	p	AF
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss			
Boyutlar									
Kariyer belirsizliği	1,91	0,75	2,36	0,67	2,18	0,87	6,83	0,001*	2-1
Dışsal çatışma	1,85	0,86	2,00	0,90	2,11	0,96	1,66	0,192	-
İş bulma baskısı	2,47	0,86	2,88	0,83	2,79	0,94	4,50	0,012*	2-1
Kariyer stresi ölçeği (Toplam)	2,08	0,67	2,42	0,60	2,36	0,76	5,44	0,004*	2-1 3-1

* $p<0,05$ 1: Beden Eğitimi Öğretmeni, 2: Okul Öncesi Öğretmeni, 3: Rehberlik ve Psikolojik Danışman

Tablo 5, katılımcıların okudukları bölümlere göre; kariyer stres ölçeği puan ortalaması ($F_{2,238}=5,44$, $p<0,05$), kariyer belirsizliği ($F_{2,238}=6,83$, $p<0,05$) ve iş bulma baskısı ($F_{2,238}=4,50$, $p<0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Okulöncesi öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer belirsizliği ve iş bulma baskısının beden eğitimi öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmen adayları ve okulöncesi öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeğinin genelinden elde ettikleri puan ortalamasının beden eğitimi öğretmen adaylarından daha fazla olduğu görülmüştür.

Nitel Bulgular

Karma araştırma yaklaşımı ile kurgulanan çalışmanın nicel bölümünde Okulöncesi ve Rehberlik ve psikolojik danışma bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının sahip oldukları kariyer stresinin beden eğitimi öğretmen adaylarından daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin geleceğine dair yaşadıkları kaygı durumu 3 kategoride incelenmiştir. Öğretmen adaylarının $f(40)$ 'i kaygı yaşadığını, $f(1)$ 'i bazen ve $f(34)$ 'ü ise kaygı yaşamadığını ifade etmiştir. Beden eğitimi öğretmen adaylarının meslekleri konusunda yaşadıkları kariyer kaygısının nedenleri başında Atanamama korkusunun $f(26)$ olduğu görülmektedir (Tablo 6). Yine atanamama korkusunun bir diğer göstergesi ise Beden eğitimi öğretmenliğine yeterli kadro verilmemesi

f(8) olarak belirtilmiştir. Beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleğin gerektirdiği yeterlik konusunda ve mesleğe başladıkları ilk yıllarda öğrencilere yeterli olamayacaklarına dair inanca sahiplerdir. Sürekli değişen eğitim sistemi de mesleğin geleceğine ilişkin öğretmen adaylarında kaygıya yol açmaktadır. Ayrıca beden eğitimi öğretmen adayları emeklerinin karşılığını görememek konusunda da kaygıya sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Mesleğin Geleceğine İlişkin Kaygı Durumları ve Nedenleri

Görüşler	Frekans
Evet, kaygı yaşıyorum	f(40)
Bazen kaygı yaşıyorum	f(1)
Hayır, kaygı yaşamıyorum	f(34)
Toplam	f(75)
Kaygı Nedenleri	Frekans
Atanamama korkusu	f(26)
Beden eğitimi öğretmenliğine yeterli kadro verilmemesi	f(8)
Mesleki açıdan yeterli olamama	f(6)
Mesleğe yönelik olumsuz bakış açısının mesleği itibarsızlaştırması	f(5)
Mülakat sınavını geçememe korkusu	f(3)
Sürekli değişen eğitim sisteminin geleceğe dair belirsizliğe neden olması	f(3)
Emeğin karşılığını alamama	f(2)
Mezun sayısının fazla olması	f(2)
KPSS'den yeterli puan alamama	f(2)
Toplam	f(57)

Okulöncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin geleceğine dair yaşadıkları kaygı durumu 3 kategoride incelenmiştir. Öğretmen adaylarının f(40)'ı okulöncesi öğretmenliğinin geleceğine dair kaygı yaşadığını, f(2)'si bazen yaşadığını ve f(16)'sının bu konuda herhangi bir kaygı taşımadıklarını belirtmiştir (Tablo 7). Okulöncesi öğretmen adaylarının yaşadıkları kaygının kaynağının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Kaygı nedenleri arasında ilk sırayı “Atanamama/iş bulamama/işsiz kalma” almaktadır. Bunu okulöncesi öğretmeni olarak mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve donanıma yeterince sahip olamama izlemektedir. Sürekli değişen eğitim sistemi ve öğretmen atama koşulları öğretmen adaylarında mesleğe yönelik yaşanan kaygıya sebebiyet vermektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Mesleğin Geleceğine İlişkin Kaygı Durumları ve Nedenleri

Görüşler	Frekans
Evet, kaygı yaşıyorum	f(40)
Bazen kaygı yaşıyorum	f(2)
Hayır, kaygı yaşamıyorum	f(16)
Toplam	f(58)
Kaygı Nedenleri	Frekans
Atanamama korkusu/İş bulamama/İşsiz kalma	f(16)
Mesleki açıdan yeterli kaygısı yaşama	f(4)
Sürekli değişen eğitim sistemi	f(3)
Öğretmenliğe atama sınavında (KPSS) başarısız olma	f(2)
Öğrencilere örnek bir öğretmen olamama	f(2)
Toplam	f(27)

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü öğrencilerinin f(48)'i mesleğin geleceğine dair kaygı yaşadıklarını, f(3)'ü bazen kaygı duyduğunu ve f(21)'i ise bu konuda kaygı yaşamadıklarını belirtmiştir (Tablo 8). Bu öğrencilerin mesleğe ilişkin yaşadıkları kaygının dayanaklarının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma bölümü öğrencilerinin kaygı nedenlerinde en sık frekansa sahip olan durum Atanamama korkusu/İş bulamama/İşsiz kalma f(26)'dır. Bunu PDR alanına farklı bölümlerden istihdam sağlanması, Mesleğin statüsünün azalması f(5) takip etmektedir. İş alanlarının daralması, Mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve donanıma sahip olamama ve Meslekte yeterli kazanç elde edememe kaygısı f(4) ise üçüncü sırada yer alan nedenlerdir. Atama sayısındaki azalma da PDR öğrencilerinin yaşadıkları kaygı durumunu tetiklemektedir. Ayrıca PDR öğrencilerinin yaşadıkları kaygı nedenleri arasında Lisansüstü eğitime kabul edilmeme, Atama sayısının düşmesi, KPSS ve ALES'den yeterli puan alamama, PDR bölümünün giderek her üniversitede açılması, Sürekli değişen kanunlar/güncellemeler f(2) de yer almaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Öğretmen Adaylarının Mesleğe İlişkin Kaygı Durumları ve Nedenleri

Görüşler	Frekans
Evet, kaygı yaşıyorum	f(48)
Bazen kaygı yaşıyorum	f(3)
Hayır, kaygı yaşamıyorum	f(21)
Toplam	f(72)
Kaygı Nedenleri	Frekans
Atanamama korkusu/İş bulamama/İşsiz kalma	f(26)
İş alanına farklı bölümlerden istihdam sağlanması	f(5)
Mesleğe gereken saygının gösterilmemesi (Statüsünün azaltılması)	f(5)
İş alanının daralması	f(4)
Mesleğin gerektirdiği bilgi beceri ve donanıma sahip olamama	f(4)
Gelecekte mesleğin yeterli kazanç sağlamayacağı	f(4)
Lisansüstü eğitime kabul edilmeme	f(2)
Atama sayısının düşmesi	f(3)
KPSS ve ALES'den yeterli puan alamama	f(2)
PDR bölümünün giderek her üniversitede açılmasının istihdam sorununa neden olması	f(2)
Sürekli değişen kanunlar ve yapılan güncellemeler	f(2)
Toplam	f(59)

Farklı bölümlerde yer alan katılımcılara mesleklerinin geleceğine ilişkin görüşleri sorulduğunda farklı bakış açıları ileri sürdükleri tespit edilmiştir. Mesleklerin geleceğine dair öğretmen adaylarının görüşleri aşağıdaki Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Kendi Meslek Alanlarının Geleceği Hakkındaki Görüşleri

Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Görüşleri	Frekans	
Mesleğin gelecekte önü kapalı olacaktır	9	
Ücretli öğretmenlerin varlığı mesleğe olan talebi azaltacaktır	5	
Olumsuz Görüşler	Formasyon alanların sayısı arttıkça istihdam sorunu yaşanacaktır	2
Okullarda beden eğitimi dersi kaldırılacaktır	2	
Mesleğe verilen önem gittikçe azalacaktır	2	
Toplam	f(20)	
Beden eğitimi ve spor dersi örgün eğitimin vazgeçilmez bir parçası olduğu için önü açık olacaktır	4	
Olumlu Görüşler	Sağlıklı bir toplum için beden eğitimi dersinin geleceği açık olacaktır	4
Obezite ile mücadelede beden eğitimi ve spor dersinin önemi artacaktır	4	
Farklı istihdam alanlarına sahip olduğundan mesleğin geleceği açıktır	3	
Mesleğin geleceği kişinin bireysel becerilerine bağlıdır	2	
Toplam	f(17)	
Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Görüşleri	Frekans	
Olumsuz Görüşler	Okulöncesi öğretmenliği giderek önem kaybedecektir	2
Binlerce atanamayan ve mezun olacaktır	2	
Toplam	f(4)	
Olumlu Görüşler	Mesleğin geleceği iyi olacaktır/önü açık	17
İnsanlar okulöncesinin önemini gitgide fark edeceklerdir	3	
Gelecekte ihtiyaçtan kaynaklı olarak tercih edilen meslek olacaktır	2	
Toplam	f(22)	
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Öğrencilerinin Görüşleri	Frekans	
Olumsuz Görüşler	Gittikçe önü kapanan ve yok olan bir meslek olacaktır	15
Git gide her üniversitede bölüm açılması nitelikli eleman yetiştirmeyi engelleyecektir/Kalite düşecektir	6	
Olumlu Görüşler	Yeni bölümlerin açılması ve fazla sayıda öğrenci alımı istihdam sahasını sınırlandıracaktır	4
Kısa sürede meslekte yığılma meydana gelecektir	2	
Çok sayıda alan dışı alımlar mesleği itibarsızlaştıracaktır	2	
Çalışma alanlarımız kısıtlanacaktır	2	
Toplam	f(31)	
Olumlu Görüşler	Çok farklı istihdam alanları olduğu için geleceği açık olacaktır	11
Alım ve atamaların sonuçları mesleğe olumsuz yansımayaacaktır	3	
Mesleğin bugünü de yarını da iyi olacaktır	2	
Bireysel çaba ve oluşturulacak farkındalıkla mesleğin gerekliliği sağlanabilir	2	
İnsanı merkeze alan bir meslek olduğundan geleceği olan meslek	2	
Toplam	f(20)	

Tablo 9'daki katılımcı görüşleri dikkate alındığında; öğretmenlik bölümlerinin her birinin geleceğine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin olduğu belirlenmiştir. Beden eğitimi öğretmen adayları formasyon

uygulaması ve ücretli öğretmenlerin varlığının öğretmen atamalarında problem yaratacağını, mesleğe olan ilginin azalacağına değinmişlerdir. Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmenliğine verilen önemin gittikçe azalacağı ve hatta okullarda beden eğitimi dersinin kaldırılabilmesine dair kaygıları olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu durumun aksine; eğitim ve öğretim faaliyetlerinde beden eğitiminin eğitimin vazgeçilmez olması, sağlıklı bir toplumun temelinde hareketli bir yaşantının bulunması, son zamanlarda sağlıksız beslenme ve teknolojinin getirdiği bir takım ürünlerin kişiyi hareketsiz yaşam sürmeye itmesi sonucunda obezite ile mücadelede beden eğitiminin önemli rol oynadığı ileri sürülmüştür. Bu nedenle beden eğitiminin günümüzde ve gelecekte olması gereken bir ders olarak görüldüğü saptanmıştır.

Okulöncesi öğretmen adaylarının da mesleklerinin geleceğine ilişkin olumlu ve olumsuz görüşleri olduğu tespit edilmiştir. Bu görüşler genellikle olumlu yöndedir. İnsanların okulöncesi eğitimin önemini git gide daha iyi kavrayacaklarını, böylece gelecekte mesleğin tercih edilen bir alan olabileceğini belirttikleri saptanmıştır. Bir diğer öğretmenlik alanı olan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü öğrencilerinin mesleğin geleceğine ilişkin olumsuz görüşlerinin yüksek frekansa sahip olduğu görülmektedir. Bu olumsuz görüşlerin temelinde bu bölümün farklı üniversitelerde açılması, farklı alanlardan mezun olan kişilerin bu alanda istihdam sağlaması, kalifiye elaman ihtiyacının karşılanmaması ve çalışma alanlarının giderek azalması etkili olmaktadır. Bu durumun aksine mesleğin geleceğinin iyi olacağını belirten katılımcıların sayısının da önemli derecede olduğu görülmektedir. Farklı istihdam alanlarına sahip olma, temelde çalışma alanının insan olması mesleğin geleceğinin önemli göstergeleri olarak katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Tablo 9'da sunulan mesleklerin geleceğine dair görüşler doğrultusunda öğretmen adaylarının kendilerini mesleki olarak kısa vadede (5 yıl) kendilerini nerede gördüklerinin saptanması, mesleğe ilişkin yaşadıkları kaygı durumuyla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Tablo 10'da öğretmen adaylarının kısa vadede mesleki açıdan kendilerini nerede gördükleri betimlenmiştir.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Gelecekte (5 yıl sonra) Mesleki Olarak Gördükleri Durum

Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Görüşleri		Frekans
Beş yıl sonra neredeyim?	MEB'de Beden eğitimi öğretmeni,	42
	Akademisyen,	6
	Kendi spor salonunu işleten bir antrenör	4
	Serbest bir meslekte/özel bir sektörde (İnşaat işçisi),	4
	Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünde antrenör,	3
	Polis,	2
	Doktora öğrencisi,	2
	KPSS'ye hazırlanırken,	2
	Kendi işimi kurmuş olacağım	2
	Anı yaşıyorum geleceği hayal edemiyorum	2
Toplam	f(67)	
Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Görüşleri		Frekans
Beş yıl sonra neredeyim?	MEB'de bir anaokulunda öğretmeni,	17
	Kendi okulöncesi kurumumda müdür/öğretmen,	4
	Atanamayan üniversite mağduru bir öğretmen,	3
	KPSS'ye hazırlanırken,	3
	Özel sektörde çalışırken,	2
	Anı yaşıyorum	2
Toplam	f(31)	
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Öğrencilerinin Görüşleri		Frekans
Beş yıl sonra neredeyim?	MEB'de Rehberlik ve Psikolojik Danışman,	18
	Kendi açtığım psikolojik danışma merkezinde,	6
	Anı yaşıyorum beş yıl sonrasını göremiyorum,	5
	Lisansüstü eğitimde,	4
	Akademisyen,	3
	Asker ya da polis (Bunlar için okuyoruz!)	3
	*RAM'da psikolojik danışman,	3
	*STK'larda yardıma ihtiyacı olan bireylere hizmet sunarken,	2
	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda çalışırken,	2
	Evde KPSS'ye hazırlanırken,	2
Klinik psikolog,	2	
Alanım dışında farklı bir meslekte çalışırken,	2	
Toplam	f(52)	

*RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi, STK: Sivil Toplum Kuruluşları

Tablo 10'a göre; katılımcıların mesleki olarak kendilerine beş yıl sonra farklı alanlarda hizmet verirken betimledikleri görülmektedir. Katılımcıların atanamama kaygısı nedeniyle farklı alternatifler ileri sürdükleri saptanmıştır. Beden eğitimi öğretmen adaylarının atanamama kaygısına rağmen, büyük çoğunluğu f(42), kendisini MEB'de beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapacağını ifade ettiği görülmektedir. Bu görüşü akademisyen olma f(6) beklentisi izlemektedir. Ayrıca MEB'e atanamama durumunda, kendi spor salonlarını açacaklarını f(4) ve başka mesleklere yöneleceklerini f(4) ileriye süren beden eğitimi öğretmen adaylarının olduğu görülmektedir. Bazısı f(3) Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde antrenör olarak istihdam edeceklerini belirtmiştir. Öğretmenlik mesleğinin dışında hayatını polis f(2) olarak idame ettirecek öğretmen adayları da mevcuttur. Mesleğin geleceğine dair olumsuz görüşe sahip olan adayların bazıları halen KPSS'ye hazırlanan f(2) bir pozisyonda kendilerinin mesleki geleceğini tahmin ettikleri görülmektedir.

Okulöncesi öğretmen adaylarının büyük bölümü f(17) gelecekte kendilerini MEB'de okulöncesi öğretmen olarak görmektedir. Bir kısmı ise f(4) kendi açtıkları okulöncesi kurumda müdür olarak istihdam edeceklerini ileri sürmüştür. Bunun aksine halen atanamamış okulöncesi öğretmen olarak KPSS'ye hazırlanan mağdurlar olarak kendilerini ifade eden öğretmen adaylarının da olduğu görülmektedir. Ayrıca özel sektörde çalışma niyetinde olan ya da geleceğe dair henüz planları olmayan öğretmen adaylarının olduğu da çalışmada saptanmıştır.

Rehberlik ve psikolojik danışma bölümü öğrencileri kendilerini beş yıl sonra temelde MEB olmak üzere farklı alanlarda istihdam planladıkları görülmektedir. MEB'de Rehberlik öğretmeni olarak istihdam edeceklerini ifade edenler ilk sırada yer almaktadır. Buna alternatif olarak kendilerinin açtıkları psikolojik danışma merkezinde f(6) görev sürdüreceği olanlar ikinci sırada yer almaktadır. Yine bu mesleği gelecekte yapacak olan katılımcıların mesleğin sağladığı bir diğer alternatif olan RAM'da istihdam f(3) sağlayabileceklerini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanı sıra STK'da yardıma ihtiyacı olan bireylere rehberlik ve psikolojik danışma hizmet sunmak f(2) bir diğer alternatif olarak sunulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nda istihdam f(2) da katılımcıların planları arasında yer almaktadır. Kendilerini beş yıl sonra akademik bir personel f(3) olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Bunun için lisansüstü eğitimine devam ederken f(4), kendilerini hayal eden öğrenciler bulunmaktadır. Yine benzer alanda klinik psikolog alanında çalışmayı planlayan katılımcıların olduğu görülmektedir. Mesleğin dışında alternatiflere de yer verildiği görülmektedir. Asker ya da polis olmak f(3), alan dışında farklı bir meslekte çalışmak f(2) olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmen adaylarının kariyer stresi düzeyleri ve mesleklerinin geleceğine yönelik sahip oldukları görüşleri tespit etmek amacıyla karma araştırma yaklaşımı ile kurgulanan çalışmada; öğretmen adaylarının kariyer stresi ölçeğinden elde ettikleri puan ortalamasının orta seviyede olduğu ($2,29 \pm 0,20$) saptanmıştır. Ölçeğin alt boyutları dikkate alındığında; "Kariyer belirsizliği/Bilgi eksikliği" boyutunda orta, "Dışsal çatışma" boyutunun düşük ve "İş bulma baskısı" boyutunda orta düzeyde ($2,72 \pm 0,89$) kaygı olduğu tespit edilmiştir. Bozdam (2008)'in beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini incelediği çalışmada mesleki kaygının orta düzeyde olduğu bulguna ulaşmıştır. Gümrükçü Bilgici ve Deniz (2016)'in de öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada mesleki kaygının orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Öğretmen adaylarının kariyer stresi cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Ancak ölçeğin alt boyutu olan "İş bulma baskısı" kadın öğretmen adaylarda erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Morton, Vesco, Williams ve Awender (1997)'in Kanada'da öğretmen adaylarının mesleki kaygılarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada; kadınların geleceğe yönelik mesleki kaygılarının erkeklerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Dursun ve Karagün (2012) ve Bozdam ve Taşgın (2011)'in öğretmen adaylarının mesleki kaygılarını inceledikleri çalışmada cinsiyet değişkeninin mesleki kaygıda etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Dilmaç (2010), Gümrükçü Bilgici ve Deniz (2016)'in de öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarda cinsiyet değişkeni ile mesleki kariyer arasında bir

ilişki elde edilmemiştir. Alpertonga, Ünsar ve Koldere Akın (2016)'ın beden eğitimi öğretmen adaylarının stres ve kaygı durumlarını ele aldıkları çalışmada; cinsiyetin yaşanan kaygı durumunda herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Doğan ve Çoban (2009) ve Çakmak ve Hevedablı (2005)'de öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerini ele aldıkları çalışma bulguları da benzerlik göstermektedir. Bu durum öğretmenlik mesleğine yönelik yaşanan kariyer stresinin her iki grup için benzer olduğunu göstermekte olup, iki grup içinde mesleki kariyerin önemli olduğu şeklinde açıklanabilir. Gizir (2005)'in ODTÜ'de son sınıf öğrenciler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin %27'sinin "iş bulma kaygısı" ve %18'inin "mesleğe yönelik bir iş bulamama" kaygısı taşıdıkları saptanmıştır.

Yaş değişkeni öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer belirsizliği ve kariyer stresini olumsuz şekilde etkilemektedir. Yaş seviyesi arttıkça öğretmen adaylarının yaşamış oldukları kariyer belirsizliği ve kariyer stresinde azalma meydana geldiğini çalışma bulguları ortaya koymuştur. Bu bulguyu sınıf seviyesi değişkeni de desteklemektedir. Birinci sınıf öğrencilerinin yaşadıkları kariyer stresi ve belirsizliğinin 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Her iki bulgu birlikte değerlendirildiğinde; öğretmen adayların öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği alan ve pedagojik bilgileri elde etmeleri, öğretmenlik mesleğine ilişkin deneyim kazanmalarının sahip oldukları kariyer stresini azalttığı söylenebilir. Araştırmanın nitel bulguları dikkate alındığında; her üç öğretmen grubu atama kaygısının yanı sıra "Mesleğin gerektirdiği bilgi beceri ve donanıma sahip olamama"dan kaynaklı stres yaşadıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen kazanım, mesleki olarak kendini yeterli hissetme ortaya çıkabilecek olumsuz durumlara karşı öğretmen adaylarının çözüm üretebilme ve farklı yaklaşımlar sergileyebilme becerisini geliştirecektir. Alanyazında bu bulgunun aksini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Bozdam (2008)'in çalışmasında yaş seviyesi arttıkça öğretmen adaylarının yaşadıkları kaygı seviyesinde artış meydana geldiği belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre yaşadıkları kariyer stresinin farklılık gösterdiği mevcut çalışmada saptanmıştır. "Kariyer belirsizliği" ve "İş bulma baskısı" boyutlarında okulöncesi öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmen adaylarından daha fazla kariyer belirsizliği ve iş bulma baskısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca okulöncesi ve rehberlik ve psikolojik danışma öğrencilerinin mesleğin geleceğine ilişkin yaşadıkları genel kariyer stresinin beden eğitimi öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerinin genelini kaygı yaşadıkları araştırmanın nitel bölümünde ortaya konulmuştur. Yaşadıkları kaygı nedenleri arasında mesleğe atanamama, yeterli kadro tahsisinin yapılmaması ve KPSS'den yeterli puanı alamama gelmektedir. Oysaki katılımcılar bölüm bazında değerlendirildiğinde; çalışmanın nicel bölümünde beden eğitimi öğretmen adaylarının kariyer stresi seviyesi okulöncesi ve PDR öğrencilerinden düşük çıksa da; çalışmanın nitel bölümünde onların çalışma ve istihdam konusunda kaygı taşıdıkları dikkat çekmektedir. Kaygı durumunun sebeplerinden birisi olarak ücretli öğretmenlerin varlığı ve formasyon alanların sayısındaki artışın toplamda mezun sayısını arttırmasıdır. Şahin (2011)'in öğretmen adaylarının istihdamı ve mesleki geleceklerini ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada; katılımcıların ücretli öğretmenliğe karşı çıktıkları görülmüştür. Çalışmada; KPSS ve öğretmen atama kadroları göz önünde bulundurularak, öğretmen adaylarının %80'i mesleki geleceklerine ilişkin olumsuz düşünceler taşıdıklarını vurguladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %27'si KPSS'ye geleceklerinin bağlı olduğunu, atama bekleyen çok sayıda öğretmen adayı bulunduğu, ancak atama sayısının mevcut durumu karşılayamadığını, bu durumun mesleki geleceğin belirsiz olmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Çalışmamız kapsamında da öğretmen adaylarının geleceklerini şekillendirmede mesleğe atanmanın önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu konuda da KPSS'nin aşılması gereken bir engel olduğu görülmektedir. Şahin (2011)'in çalışmasında öğretmen adayları bu sınavdan yeterli puan alamama durumunda mesleki geleceklerinin büyük oranda olamayacağını ve farklı bir iş yapmak zorunda kalabileceklerini vurguladıkları görülmüştür. Öyle ki katılımcılara "mesleki olarak kendinizi beş yıl sonra nerede görüyorsunuz?" sorusu yöneltildiğinde; halen atanamamış ve KPSS'ye hazırlanmakta olacaklarını belirten öğretmen adaylarının olduğu saptanmıştır. Bu durum öğretmen adaylarının geleceğe dair yaşadıkları kaygının durumunu göstermektedir. Doğan ve Çoban (2009)'ın çalışmasında; öğretmen adaylarını iş bulma konusunda karamsar oldukları, bunun en büyük nedeninin ise KPSS'den alacakları puanın yetersiz olacağı

düşüncesinin olduğu belirtilmiştir. Kurt (2008)'un üniversite öğrencilerinin geleceğe ilişkin kaygı nedenlerini incelediği çalışmasında “Geleceğimden kaygılanıyorum” düşüncesine vurgu yapıldığı saptanmıştır. Ülkemizdeki mezun olan öğretmen adaylarının sayısı ve atamaları dikkate alındığında; öğretmen adaylarının yaşadıkları kaygının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Özellikle formasyon ile birlikte mezun öğretmen adaylarının sayısının artması, gelecekte işsiz mezun sayısının atmasına ve eğitici ve öğretici olarak yetişen öğretmen adaylarının da kendi meslekleri yerine farklı alanlarda iş bulma çabasını sergilemesine neden olabilmektedir. Katılımcılar atanamama durumunda baba mesleğini sürdürme, polis ya da asker olma, serbest meslekte istihdam sağlama gibi alternatifler ileri sürmüştür. Şahin (2011)'in çalışmasında öğretmen adaylarından birisi atanama durumunda ilkokul mezunu olan babası ile tır şoförlüğünü yapmak zorunda kalacağını, verdiği tüm emek ve gayretin boşa gideceğini belirttiği tespit edilmiştir. Benzer bulgu mevcut çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmen adaylarından birisi içinde geçerli olduğu saptanmıştır. Katılımcı atanamama durumunda inşaat işçisi olarak çalışacağını belirtmiştir. Bu nedenle üç farklı branştaki öğretmen adaylarının genelini geleceği noktasında devlet okullarında öğretmen olarak görev yapmalarının belirleyici olduğu saptanmıştır.

İstihdam alanı açısından katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde; PDR öğrencilerinin farklı istihdam alanlarına sahip olduklarını vurguladıkları görülmüştür. Benzer durum beden eğitimi öğretmen adayları için de geçerlidir. Öğretmen adayları mesleki geleceğe ilişkin alternatifler ileri sürmüşlerdir. PDR öğrencileri alanlarının insan psikolojisi olduğu için insanın olduğu her yerde kendilerine iş sahası oluşturabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca her ne kadar atama sayılarında sıkıntı olsa ve fazla mezun sayısı olsa da, kişinin eğitim hayatı boyunca kendisini gerekli bilgi ve beceri ile donatması ve programın kazanımlarına sahip olması farklı iş alanlarının kendilerine sunulmasında avantaj olabileceğini belirttikleri görülmüştür.

Öğretmen adaylarının yaşadıkları kariyer stresinin orta seviyede olduğu ve mesleki geleceğe ilişkin kaygıya sahip oldukları çalışmada tespit edilmiştir. Mesleğe atanamama, atama bekleyen öğretmen adayının fazla olması, istihdam alanlarının giderek azalması, mesleki açıdan yeterli bilgi ve beceriye sahip olamama öğretmen adaylarının yaşadıkları kaygı nedenleri arasında yer almaktadır. Özellikle eğitim sisteminde yapılan kısa ve ani değişiklikler de öğretmen adaylarının geleceğe ilişkin beklentilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Atanamama durumunda, öğretmen adayları mesleğe ilişkin donanım elde etmede harcadıkları emeğin karşılığını alamamakta, farklı iş alanlarına ya da alternatif çözümlere yönelmek zorunda kalabilmektedir. Böylece kendi alanları için yetişmiş olan bireyler farklı alanlarda istihdam sağlayarak, hayallerini gerçekleştirme noktasında sınırlılık yaşamaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerini geliştirici ve eksikliklerini gidermeye yönelik uygulamalara yer verilebilir.
2. Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarını giderecek rehberlik hizmetleri sunulabilir.
3. Çalışma araştırma problemi amacı doğrultusunda sadece üç farklı öğretmenlik branşı ile sınırlı tutulmuştur. Farklı öğretmenlik branşlarını kapsayan ve daha fazla sayıda örneklem grubu içeren çalışma tasarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Alpertonga, H., Ünsar, A. S. ve Akın, Y. K. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin kaygı ve stres düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir alan araştırması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (32), 71-83.
- Altun, E. ve Ateş, A. (2008). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmen adaylarının sorunları ve geleceğe yönelik kaygıları. *İlköğretim Online*, 7(3), 680-692.
- Atmaca, H. (2013). Almanca, Fransızca ve İngilizce öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının mesleki kaygıları. *Electronic Turkish Studies*, 8(10), 67-76.
- Bozdam, A. ve Taşgın, Ö. (2011). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(11), 44-53.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (9.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Ceyhan, A. A. (2004). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 91-101.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (Third Edit.). California: Sage Pub.
- Creswell, J.W. ve Plano Clark, V.L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage Pub.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2004). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Kaygılarını Etkileyen Etmenler. *13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Dilmaç, O. (2010). Görsel Sanatlar öğretmeni adaylarının kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 24, 49-65.
- Doğan, T. ve Çoban, A.E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34 (153), 157-168.
- Dursun, S. ve Karagün, E.(2012). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: Kocaeli üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 93-112.
- Eryılmaz, A. ve Mutlu, T. (2017). Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9 (2), 227-249.
- Eskici, M. (2016). Öğretmen Adaylarının Atanamama Kaygılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 11(19), 361-378.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed-methods to examine teachers' attitudes to educational change: the case of the skills for life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in England. *Educational Research and Evaluation*, 11(4), 323-348.
- Gizir, C. A. (2005). Orta Doğu Teknik Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin problemleri üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 196-213.
- Gümrükçü Bilgici, B. ve Deniz, Ü. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının bazı demografik özelliklere göre incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5, 53.
- Güven, S. ve Dak, G. (2017). Öğretmen adaylarının Kamu Personel Seçme Sınavına (KPSS) ilişkin oluşturdukları görsel metaforlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 8(15), 2-16.
- Kalemoğlu-Varol, Y., Erbaş, M. K. ve Ünlü, H. (2014). Beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını yordama gücü. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(2), 113-123.
- Karataş, S., & Güleş, H. (2013). Öğretmen atamalarında esas alınan merkezi sınavın (KPSS) öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(1), 102-119.
- Karataş, K., Arıç, T. ve Oral, B. (2017). Öğretmenlik mesleğinin yeterlikleri ve geleceği: Metaforik bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 12(33), 291-312.
- Kim, S. K. (2003). Life stress in freshmen and adjustment to college. *Korean Journal of Youth Studies*, 10, 215-237.
- Kurt, G. (2008). Gri ilişki çözümlemesi ve ridit çözümlemesi kullanılarak üniversite öğrencilerinin çeşitli kaygılarının değerlendirilmesi. *Akademik Bakış*, 14, 1-10.
- Morton, L.L., Vesco, R., Williams, N.H. ve Awender, M.A. (1997). Student teacher anxieties related to class management, pedagogy, evaluation, and staff relations. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 69-89.
- Özden, K. ve Sertel Berk, Ö . (2017). Reliability and validity study of Turkish version of the Korean career stress inventory (KCSI). *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 37, 35-51.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem A yayınları.
- Sadıkoğlu, M., Hastürk, G. ve Oğuzhan, P. (2018). Fen bilimleri öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 629-637.